

Тренувальні збори з лінгвістики. Особиста олімпіада

17 липня 2023 р.

Максимальна оцінка за кожну з п'яти задач — 20 балів

Час виконання роботи — 6 годин

1. Палі

Сергій Малишев

Давньоіндійське віршування базується на розрізненні так званих важких і легких складів. Склади, що містять довгі голосні (*ā, ī, ū, e, o*), завжди важкі. Склади, що містять короткі голосні (*a, i, u*), можуть бути легкими або важкими залежно від певних умов.

«Джарасута» — віршований текст мовою палі. Перед вами — кілька строф із нього (в записі латинськими літерами). П'ять слів замінено прочерками:

Appaṃ vata jīvitaṃ idaṃ
Oraṃ vassasatāpi miyyati
Yo cepi aticca jīvati
At^ha k^ho so jarasāpi miyyati

Diṭṭ^hāpi sutāpi te janā
Yesaṃ nāmamidaṃ pavuccati
Nāmaṃyevāvasissati
Akk^heyyaṃ petassa jantuno

Sabbatt^ha munī anissito
Na piyaṃ kubbatī nopi appiyaṃ
Tasmaṃ paridevamacc^haraṃ
Paṇṇe vāri yat^hā na limpati

___ yat^hāpi pokk^hare
___ vāri yat^hā na limpati
Evaṃ muni nopalimpati
Yadidaṃ diṭṭ^hasutaṃ mutesu vā

D^hono na hi tena ___
Yadidaṃ diṭṭ^hasutaṃ mutesu vā
Nāññaena visudd^himic^hati
___ hi so rajjati ___ virajjati

Завдання. Заповніть пропуски, вибравши п'ять слів зі списку:

b^havati garū maññati na no padume udabindu

Примітка. Палі — середньоіндійська літературна мова буддистських текстів школи Тхеравада.

Літера *u* позначає звук, близький до українського *й*. Символ ^h після приголосного задає його особливу — придихову — вимову. Літера *ṃ* позначає особливий носовий призвук.

Ідеофони — такі слова, наявні в деяких мовах, які, крім того, що несуть буквальне значення, ще й викликають у мовців певні сенсорні асоціації.

Філоменоматська тотонакська мова багата на ідеофони; деякі з них, разом із прикладами властивостей, які ці слова можуть описувати, ми наводимо нижче (деякі з наведених «слів» мають у своєму записі пробіли; ми вибрали такий підхід в іменуванні для спрощення викладу умови задачі). Зверніть увагу, що одне зі слів з числа явно поданих у таблиці, а також одне з пропущених слів не є ідеофонами, хоча й поводяться схожим на них чином.

Слово	Властивість
tsitseqe	чорне
smukuku	жовте
škuuta	кисле чи гірке
tšiiki	пахне, мов підгоріле волосся чи пір'я
peqš peqš	звучить, мов квасоля
spuronoqo	синє чи пурпурове
(1)	червоне
šalala	повне дір
(2)	гаряче
muqu	пахне, мов цвіль чи пальне
(3)	звучить, мов хода корови чи коня
škayiwʔa	зелене
mukɫ	надто квіткове
(4)	пахне, мов сеча
piks piks	звучить, мов крапання води
spupuku	сіро-синє
mululu	з відступами
(5)	тепле
ɫqonqo	пахне чи смакує, мов яловичина чи баранина
tiɫ tiɫ	звучить, мов пересипання зерен

Слово	Властивість
(6)	темно-сіре
tšiiki	пахне, мов ароматизоване мило
ɫqonqɫ ɫqonqɫ	звучить, мов хрипіння
skunku	пахне чи смакує, мов риба чи яйця
(7)	світло-зелене
qululu	кругле чи кулясте
muks	пахне квітами
loqs loqs	звучить, мов комусь дають ляпаса
(8)	звучить, мов плескання в калюжі
hakš	пахне чи смакує, мов цибуля чи цвіль
ɫmukuku	блідо-жовте
saqaqa	біле
ɫpuronoqo	фіолетове
(9)	товсте
(10)	пахне чи смакує, мов яйце
lasasa	тонке
(11)	звучить, мов хода оленя чи кози
haks	пахне чи смакує, мов шкірка апельсина
(12)	звучить, мов потік води

Завдання 1. Заповніть пропуски в таблиці такими словами:

haqɫ   kapa kapa   ɫkayiwʔa   ɫkunku   ɫtululu   qapa qapa
tiš tiš   tɫitɫeqe   tsiits   tsutsoqo   tšiits   tšikɫ tšikɫ

Завдання 2. Які два слова не є ідеофонами?

Завдання 3. Які значення можуть мати такі ідеофони: **skuuta**, **šquuta**, **tšutšoqo**?

Завдання 4. Носій тотонакської описав стиглий банан словами **paɬama**, **šmoqoqo** і **seqsi**. З яких саме боків описує банан кожне з цих слів? Самі значення ідеофонів наводити не обов'язково.

Завдання 5. Інший носій описав попкорн, уживши слова **saqaqa**, **squuq** і **tsatata**. З яких саме боків описує попкорн кожне з цих слів? Самі значення ідеофонів наводити не обов'язково.

Примітка. Філоменоматська тотонакська мова — мова тотонакської групи, якою розмовляють близько 15 тисяч осіб у мексиканському муніципалітеті Філомено-Мата.

Пурпуровий колір — темніший (зазвичай) відтінок фіолетового.

Літера *š* позначає звук, близький до українського *ш*; *ɫ* — звук, проміжний між *л* і *ш*; *q* вимовляється як дещо глибше *к*; *ʔ* — приголосний звук між двома *o* в *o-ou*. Сполучення літер *ts*, *tš* і *tɫ* позначають звуки, близькі до українських *ц*, *ч*, та проміжний між *тл* і *ч* відповідно.

Нижче подано речення мовою кооре та їхні переклади українською:

- 1 **Yoodiko u yese.**
Вони прийшли.
- 2 **Hamako ta hangitsha.**
Я, бувало, ішов.
- 3 **Wontoi siittako e siine.**
Бог, буває, слухає.
- 4 **Gadhesa handiko hi yetsha.**
Ви, було, пішли на ринок.
- 5 **Dana woongiyako ta yetsha.**
Я купував пиво.
- 6 **Kana woomako ne woongitsha.**
Ти, бувало, купував собаку.
- 7 **Doroi waatse ushiyako e yese.**
Вівця п'є воду.
- 8 **Olo garma beettako e beetsha.**
Він раніше, бувало, бачив лева.
- 9 **Garmai atsho muuttako e muune.**
Лев, буває, їсть м'ясо.
- 10 **Hatte gadhesa hangiyako e yese.**
Він зараз іде на ринок.

Завдання 1. Перекладіть українською:

- 11 **Wonto siidiko ta yese.**
- 12 **Waatse beeyako e yetsha.**
- 13 **Garmai dana ushiyako e yetsha.**
- 14 **Doro beediko hi yetsha.**

Завдання 2. Перекладіть мовою кооре:

- 15 Ти раніше, було, купив вівцю.
- 16 Собака, буває, приходиться.
- 17 Вони, бувало, їли м'ясо.
- 18 Ви зараз слухаєте лева.

Примітка. Кооре — афразійська мова, якою розмовляють близько 160 тисяч представників однойменного народу в Етіопії.

Подаємо кілька речень та словосполучень мовою куануа разом із перекладами українською мовою:

- 1 **Dir a pot maro Rabaul.**
Вони удвох приїдуть з Рабаула.
- 2 **Amur a vana.**
Ви удвох поїдете.
- 3 **Avet a tata ra tinata tuna.**
Ми (без тебе) поговоримо справжньою мовою.
- 4 **kamumutal banam**
ніж вас трьох
- 5 **Datal tar tata.**
Ми (з тобою) утрьох поговорили.
- 6 **kamumur mani**
гроші вас двох
- 7 **kadatal pia**
ділянка нас (із тобою) трьох
- 8 **Iau tar kul ra boroī ma kadia pem.**
Я купив свиню та їхню сокиру.
- 9 **Amital a kul ra buai ngalangala.**
Ми (без тебе) утрьох купимо дуже великий горіх.
- 10 **I na vana Raluana.**
Він поїде до Ралуани.
- 11 **Diat a nongon.**
Вони посміються.
- 12 **I tar kul ra banam tabu.**
Він купив священний ніж.
- 13 **Iau ina nongon.**
Я посміюся.
- 14 **Dia tar tata.**
Вони поговорили.
- 15 **Ava tar pot.**
Ви приїхали.

Завдання 1. Перекладіть українською:

- 16 **Amir a tata kada tinata.**
- 17 **kaveve buai ma kadir mani**
- 18 **Avat a kul ra boroi tabu.**
- 19 **Amutal tar vana maro Kokoro.**

Завдання 2. Перекладіть мовою куануа:

- 20 Ми (без тебе) посміялися.
- 21 Вони удвох купили дуже велику ділянку.
- 22 ніж нас (без тебе) трьох і ваша сокира
- 23 Він приїде в Рабаул.

Примітка. Куануа — австронезійська мова корінного новогвінейського народу толай чисельністю близько 100 тисяч осіб.

Рабаул, Ралуана та Кокопо — населені пункти у Папуа Новій Гвінеї.

У таблиці подано дієслова мови джарон (у фонетичному записі) разом із перекладами:

№	Слово	Переклад
1	[àtókîŋ]	якщо я (вгору) купую
2	[àtóŋjâp]	якщо він (угору) стоїть
3	[ç ^h âŋ]	я можу
4	[jáátə̀sə̀tsà̃mŋ]	кажуть, ви (без напрямку) забирали
5	[jə̀ŋé̃nə̀t ^h è]	він (без напрямку) мав їти
6	[kórmèn]	ти (на схід) спи!
7	[kòné̃mçérèŋ]	я (на схід) дивився
8	[kòrôŋ]	ви (на схід) приходьте!
9	[kòrmê]	він (на схід) спав
10	[lwâw]	він копає
11	[mətóç ^h às]	він (угору), було, не міг
12	[náámsàm]	кажуть, він (униз) чув

№	Слово	Переклад
13	[nàmsâm]	він (униз) чув
14	[nàpótû]	(униз) відкривати!
15	[ndò]	він має
16	[nə̀mçérèŋ]	я дивлюся
17	[ŋákrù]	він плаче
18	[rə̀bjàm]	він (униз за течією) летів
19	[tópèw]	(угору) робити!
20	[tóŋjâp]	(угору) стояти!
21	[tót ^h sòs]	він (угору), було, мав час
22	[tòŋé̃nə̀mâs]	він (угору), було, мав бути відсутнім
23	[tòràfət]	він (угору) тягнув
24	[tòsátáktâk]	він (угору) клав нагору

Завдання 1. Перекладіть українською:

25	<u>[àtóç^hâŋ]</u>	28	<u>[tááŋàkrù]</u>	31	<u>[tòné̃mçérèŋ]</u>
26	<u>[nábjàm]</u>	29	<u>[tólwàw]</u>	32	<u>[tòŋákrù]</u>
27	<u>[ràfət]</u>	30	<u>[tòndòs]</u>	33	<u>[tòŋjâp]</u>

Завдання 2. Перекладіть мовою джарон:

34	<u>(угору) копати!</u>	38	<u>він (на схід) летів</u>
35	<u>якщо він (угору) копає</u>	39	<u>він кладе нагору</u>
36	<u>якщо він (униз) має</u>	40	<u>я (вгору) плакав</u>
37	<u>кажуть, він (на схід) робив</u>		

Примітка. Джарон — сино-тибетська мова, якою розмовляє кілька десятків тисяч представників однойменного народу в Китаї.

Символи та комбінації символів η , $ŋ$, $t̃s$, f , w фонетичного запису позначають приголосні звуки; v та ∂ — голосні. Символ h після приголосного позначає його особливу (з придихом) вимову. Риски $\acute{}$, $\grave{}$ та $\hat{}$ над голосними позначають тони — спеціальну інтонацію вимови відповідних складів.